

FARKASÉK ÖRDÖGE

I

Szegény Farkas Imrénének már a falat sem csúszott le a torkán, csak forgatta az ételt a szájában, s ide-oda lökdöste a nyelvével. Szívén éles karmú sötét szomorúság ült baljósan: a nyugtalanság ördöge... Valósággal beteggé tette.

Egész nap köténye alá rejtett kezekkel a kapu előtt állingált. Türelmesen várt valamit a csípős decemberi hidegben. S a türelme egyáltalán nem apadt, pedig a teste ugyancsak lúdbőrözött, amikor a szél szemtelenül a szoknyája alá tolakodott. Kékesen remegett keskeny, elgyötört ajka, mely szólásra nyílt mindannyiszor, ha járókelő közeledett az utcán. Azal sem törődött, hogy fogaktól megszabadult vörös ínye és sötét szájürege kitárulkozik a látó szemek előtt.

– Hát jössz már, Mányi? Jövögetsz ebben a mérhetetlen gonosz hidegben, ó istenem?! Milyen cudar ez a tél, te fennvaló jóisten! Nézd már, mintha minden porcikám megbolondult volna: vitustáncot jár az egész testem...

Kinyújtotta a kezét, úgy mutatta, hogy remeg és reszket hidegrázósan.

Pedig, ha úgy vesszük, a hideg nem kelhetett versenyre a tavalyival. Múlt esztendőben ilyentájt, a karácsonyi ünnepeket megelőző napokon, csonttá fagyva hulltak le a verebek a telefondrótokról és a zúzmarás fák kusza ágairól; egy szerencsétlen varjút pedig, épp most esztendeje, röptében ért utol a könyörtelen

fagyhalál. A nyulak is már advent derekán ráfanyalodtak a kerti fák kérgére, s lábaik morzejeleivel szórták tele a gyümölcsösöket...

A hó, mintha csak a Farkas Imréné bánatát akarta volna fehér lepellel letakarni, lomha nagy pelyhekben szállingózni kezdett. A könnyű pelyhek ott fogócskáltak a szürke levegőben, úzték, kergették egymást, mielőtt puhán, gyöngéden a földet érintették. Egy-egy finom pille olykor az asszony hegyes orrára szállt, hamar megolvadt, s cseppekben szivárgott le az orra hegyére. Szipogott is kegyetlenül.

– A doktoréknál jártam – állt meg készségesen az odaérkező Mányi.

Az orvos nemrég költözött a faluba. Mondják, töméntelen pénzt fizetett a körzeti állásért. A lakosok csak most ismerkedtek az idegen családdal, s az asszonyok mindenféle ürügyet kerestek, hogy a doktorné közelébe férközzenek. Így hát nagy diadalnak számított, amiről Mányi mesélt: neki ugyanis az elsők közt sikerült behatolnia az új orvos családi fészkébe. Alaposan körül is nézett.

– Most már igaziba megismertem a naccságát, mert náluk fontam reggeltől fogva – dicsekedett önelégülten. Kövér asszony volt Mányi nén, a hasa előreugrott, s a fejét kicsit hátravetette. Nehézkesen szuszogott, minden szó után nagy lélegzetet vett. Mindenféle fekete ruhadarabok lógtak le róla, alig bírt lépni tőlük. De fekete szembogarai égtek az elégtételtől, hogy megvizslathatta a doktorék háza táját!

Védelmébe is vette nyomban a vendéglátóját, noha senki sem bántalmazta, legkevésbé Farkasné.

– Ezután nekem ne mondja senki, hogy az a kedves doktorné ilyen meg olyan. Mit tudom én, milyen! Mert a rossznyelvek már azt is ráfógták arra a drága naccságára, hogy fenn hordja az orrát, s még a köszönését sem hajlandó fogadni a magunkféle egyszerű népnek.

Farkasné füle mellett elszállt a szó. A hang nem hatolt el az értelméig. Egész lényét az izgatottság ördöge tartotta hatalmában, s csak úgy félig öntudatlanul kérdezett vissza:

- Úgy hát nem igaz?
- Egy szó se! Még palacsintával is megkínált délben!
- Az jó... A palacsinta... – rebegte a másik.
- De ki se tálalt a tányéromba, ahogy nálunk-felé a nagygazdának szokták! Előmbre tette az egé-szet: „Egyék, kedves, amennyit akar.”
- S te ettél – bólintott Farkasné, de nem irigy-keve, ám azért a nyál meggyűlt a szájában.
- Csak egyet. Mert a tisztesség, tudod...
- Fájin fehérnép lehet.
- Az a! Fájin.
- Pedig mások nem azt mondják...
- Mit tudják azt mások? Hát csak járjon a szá-juk.
- Én nem mondtam soha semmi rosszat róla. Nem ismerem.
- Tudod, még az újságokat is megmutogatta! – lelkendezett Mányi nén.
- Farkasné ránézett:
- Az újságokat? Ha te, ha... Az szép...
- S belé is olvasott az újságokba!
- A másiknak fölébredt a kíváncsisága:
- S miket írnak azok az újságok?
- Hagyd el. Ne is kérdezd. Csupa gyilkosság elei-től végig.
- Lehet az hazugság is...
- Már miért lenne hazugság? Rosszak a népek a mai világban.
- Hát nem mondom, vannak rossz emberek...
- Rablás meg gyilkosság. Efféle.
- Csak nem lehet igaz mindegyik?
- Már hogyne! Ott mutogatott még egy fényké-pet is az újságban. Egy legénynek a képét. Ott volt, tulajdon szememmel láttam! S mért ne lenne igaz?
- Az előbbi hidegrázást egyszerre forróság űzte ki a Farkasné testéből. Orcája kigyúlt, s szeme, mint az örülteké:
- Miféle legény, te?
- Egy legény. Aki eltűnt.
- Farkasné a szívéhez kapott:

- Megölték tán?
- Azt nem. Csak eltűnt.
- Mondjad már!

Mányi nének kissé szétnyílt a szája, s bambán meredt a másokra, mintha valamiféle csodát látna.

- Mit mondjak? – vonintott a vállán.
- Tán nem a Nistorék legénye volt?
- Ó, miket beszélsz? Már hogy lett volna Simion!?

– Tudod, együtt kerekedtek fel – halkította el a hangját Farkasné félénken. Hiába: ő csak az unokájára tud gondolni...

– Nem gombostű az a Simion, hogy csak úgy elvesszen...

– Igen. Az már nagy legény, túl a katonaságon.

– Hát. Mondom, hogy nem gombostű. Ez fiatalabb volt.

Farkasné összerázkódott a rémülettől:

- Fiatalabb?
- Olyan gyermekforma volt az orcája.

Farkasné most már a gyöngeségtől reszketett. Horgasínait elhagyta az erő, dadogott:

- Ne köntörfalazz, te Mányi!
- Ó, hogy miket beszélsz!

– Mondd ki kereken, ha ő volt. – S félt kiejteni az unokája nevét.

- Mondom, hogy nem!
- Ne kímélj! Mondd ki!

Mányi nének megint szétnyílt ernyeteg húsos ajka:

- Miket nem gondolsz, te szerencsétlen?
- Mondd meg, ha Anti volt! – ejtette ki végre a nevet.

– Az a fénykép rossz is lehetett. Meg én sem látok már tisztán.

- Együtt indultak el helyet keresni, szolgálatba...
- Hogy is jut eszedbe, hogy az unokád lett volna?
- Tudom én, hogy titkolózol. Ő volt!
- Nem, nem! Sze a neve is ott állott nyomtatva.

– Az Anti neve? – reszketett, remegett az izgatott vénasszony, majd megsemmisült.

- Egy másik név, nem az Antié...

– Hogy hívták?

– Azt is olvasta a doktorné. De ki tudja azt észbe tartani?

Farkasné tenyerével dörzsölgette hasán a ruhát, s aprókat nyögdécselt.

Egészen megzavarodott a hírtől.

– Azt írja az újság, hogy csak úgy nyoma veszett. Aztán keresik mindenfelé. Ahogy a doktorné olvasta, nem is erről a vidékről való volt, de hát az már mindegy, ha egyszer nyoma veszett. Az ember sajnálja, mintha a saját fia vagy unokája volna. Meg aztán nekem a szemem nem a legjobb, hiába mind meresztettem, nem tudtam megismerni. Nem azért mondtam, hogy megijesszelek, sze másnak is vagy onokája. Egyet se búsulj, egyszer csak hírt ad magáról Anti. Ki tudja, miért késik a levél...

A szívből fakadó vigasztalás épp ellenkező hatást váltott ki az unokája miatt aggódó öregasszonyból. Fölsírt kegyetlenül, gátlástalanul...

Lám, múlnak a napok, ő meg sehol sem leli a helyét, csak ácsorog az utcán alvajáróként, nézi a járókelőket, s minden fölbukkanó láttán megdobban a szíve: hátha éppen ez lesz az, aki hírt hoz az unokájáról?

Sokszor elszaladt Nistorékhoz is. Hiszen Simionnak is életjelt kellett volna adnia magáról; idestova két hete lesz, hogy a legény meg a kamaszkorba alig cseperedett Farkas Anti útrakeltek egy éjszakán, át a hegyeken, gyalog, hogy valahol Brassó környékén szolgálati helyet keressenek maguknak.

De utóbb már félt átlépni a Nistorék küszöbét. A szikár, barna asszony, Simion édesanyja is csak az átkait szórta: hogyhát az ő fia olyan, akár a fészkéből kivert vad, országutakon kell kóborolnia, fagyoskodnia, hogy megszerezze a betevő falatot. Más legény ilyenkor, ha már lehántotta magáról az angyalbőrt, azon töpreng, hogy asszonyt vigyen a házhoz... De az övé...

Farkasné előtt sötétbe borult a fehér világ. Kezét kihúzta a köténye alól, s ráncos keze fejével a könynyeket mázolgatta barázdás arcán. Nem fázott már: a

bánatot melegítette. Sírt vigasztalanul, nehéz, tépő fájdalommal. Mindenféle szörnyű képzelgések keringtek a lelkében. Hátha farkasok tépték szét az unokáját? Vagy fejszével támadtak neki rossz emberek? Mert az a Simion olyan, jámbor egy lélek, hogy attól akármi történhetett...

Az újságban közölt kép, amelyről Mányi nén beszélt, teljesen földúlta.

S ráadásul Mányi nén arca is vörösre fúvódott, s aztán belőle is kitört a sírás. Ez még jobban felélesztette Farkasné szívében a gyanút. Most már bizonyosra vette, hogy Anti képe állott az újságban. Hiába darálta Mányi nén, a guzsalyat hóna alatt szorongatva :

– Bizonyos, hogy nem Anti volt... Megnéztem... Majd csak hírt ad magáról, ne sírj...

2

Farkas Imre bának, ha változott az idő, és sötét felhők gyúródtak az égre, cudarul hasogatta derekát a hülés. Sokféle nyilallás marcangolta. Egyiket a havason szedte föl fadóntás közben, másikat téli fafuvarozások alkalmával, amikor csak úgy leterítette a kocsókját a hóra, hogy szundítson egyet, míg a lovak abrakolnak. De a lövészárkok nyirkából is hozott magával emléket. Réges-régen, fiatalabb korában, amikor borvizet szállított a messzi, idegen városokba, napokig elzötyögött a rázós, göröngyös utakon.

S mialatt dekungokat ásott, és szöges drótakadályokat szerelt távol a szülőföldjétől, a két kivénült lovat is sörényen ragadta a háború: azokat is besorozták. Pedig az egyik vak volt a fél szemére, a másik meg már a fejét sem bírta magasra tartani a vénségtől.

A fiát, nem sokkal az utolsó fegyverdörrenések elnémulása után, lassanként sorvasztotta el a szárazbetegség. Eleinte még örvendett is az öregasszony, mert a sorozóbizottság egymás után háromszor kötött úti laput a fia talpára. Be sokan irigyelték akkoriban a faluban! S hányan mondogatták, hogy: „Ördöge van

annak a Farkas Imrénének, itthon maradt a fia! Mert ebben a nagy öldöklésben az Isten már semmit sem tehet. Csakis az ördög keze lehet a dologban!”

Farkasné, ha nagy volt a csend körülötte, mint ilyenkor, téli havazás idején, sokszor hallotta fölcsendülni az utolsó harangszót, amely egyetlen gyermeket búcsúztatta és kísérte ki a temetőbe.

A harang szólt, búsan kondult s szava hosszasan remegett a levegőben... Vénségére örök temetés lett a Farkasné élete...

Jóformán haza sem érkeztek azon a szomorú napon a temetőből, a menyecske máris szedte a cececuláját, és elköltözött az öregektől. Nem bírta a szegénységet, nem szenvedhette anyósa örökös sírás-rívását, se a vénember köhécselését, amit a háborúból hozott magával...

A gyermek, akit Antinak jegyeztek be az anyakönyvbe, akkoriban kezdte próbálgatni a járást. Őt nem vitte magával a szapora nyelvű, mindig serényen forgolódó, bővérű menyecske, a gyermek nem kellett koloncnak, otthagya a nyomorúságban.

Többet sohasem fogadták Farkasék a menyük köszönését. Az asszony hamarosan férjhez is ment. Egy iparosember vette el, valamiféle asztalos, aki a húszas évek elején sodródott a községbe, de nem sokáig bírta a falusi körülményeket. Ahogy lehetett, továbbállt, felpakolta az asszonyt, s visszaköltözött városra. Ki tudja, mi lett velük azóta?

...A Mányi nénnel folytatott beszélgetés után, odabent a házban sem csitult az öregasszony bánata. Előbb sírt egy nótát, aztán megtörölte a szemét, s az urához fordult, aki az ágyban hanyatt fekvé nézegette a mestergerendát.

– Hallja? Vagy megsiketült? Menne már el a doktorokhoz. Keednek beszélek! – emelte föl a hangját, mert az öregember hallása is sokat romlott az utóbbi esztendőkbén. – Nincsen nekem nyugodalmam amiatt a kép miatt! Érzem, hogy ő volt. Ki más lehetett volna? Jaj, istenem, őrizz meg! Ha tényleg Anti volt!

Odakünn fehérbe öltözködött a falu, de bent a házban a gyász sötétje ült a szíveken. A vénember nézte

a mennyezetet, s a két lovat látta, azt is, amelyik mindig bólogatva járt, meg azt is, amelyiknek a fél szemét kék hályog zománcozta. Nem szólt, nem sóhajtott.

– Ha legalább levelet írna – szipákolta a vénasszony, s felindultan tört ki belőle az átok: – Szakadt volna le tőből a két lábam, amikor elindultam pénzt kérni kölcsön, hogy legyen vagy egy lej a zsebemben! Hogy fogta volna el görcs a nyelvemet, amikor Konczéknál pénzért rimáncodtam! Jaj, miért is tettem, amikor már akkor megéreztem! Előre sejtettem! Tudtam én már akkor, hogy veszedelmébe indul az a legényke! Tudtam én jól, hogy soha többet... soha...

Elakadt, mintha a saját szavaitól rettent volna meg. Nem, nem szabad a gonoszt kísérteni. A lenyelt szótól, úgy érezte, megszakad a szíve: nem tehetett mást, sírt, jajgatott végeszakadatlan, emésztette magát a bánat keserű füstjében.

Imre bá se hallott, se látott a lovak emlékéen kívül. Az emlékezés kivált ilyenkor rohanta meg, amikor valóságosan beköszöntött a tél, s lassanként betemetett mindeneket a hó. Mert ilyenkor ő a jó szánutakra gondolt, a csikorgó, fagyott hóra, a simán csúszó szántalpakra meg a csengőkre, ahogy vékonyan, kedvesen csilingeltek a nagyokat bókoló lovak nyakán...

– No, hát nem mozdul? – sürgette nanyó.

Imre bá végül is föltápászkodott, s száraz bőré keze fejével megdörzsölte a szemét, hogy elillanjon belőle a látomás. Aztán a kályha mellé vonszolta magát, és süttette a fél derekát, majd azt is elunva, fordult egyet a széken, s a másik oldalát tartotta a tűznek.

Mit gondol ez az asszony? Eszébe ötlik valami, úzi az ördög az eszét, ő meg kerekedjék fel s induljon a doktorékhöz? Mikor olyan keserves fájások szaggatják az ízületeit, hogy tán a kapuig se tudna elvándorolni. Hosszú morgással felelt, s fordult, melengette a testét.

De a fénykép, amelyről az asszony lamentált, őt sem hagyta nyugton. Sok ostobaságot fecsegett össze mindig az ő asszonya, de hátha most valóban igazat beszél? A vénasszony szíven lovagló ördög mintha

kettévált volna – talán megfiadzott –, s az egyik példánya föl pattant az Imre bá szívére. Bökdösni is kezdte azonnal a sarkantyús sarkával.

Nanyó meg darálta a magáét, duruzsló malomként örölte a szót:

– Mindjárt sötét lesz, száll le az este. Ó, milyen éccaka lesz ez, ha nem tudunk meg semmi bizonyosat!? El kell menni a doktorékhoz, hogy tulajdon szemivel nézze meg azt az újságot!

Még hogy ő nézze meg! – háborgott az öreg. Hiszen ha kinyújtja maga előtt az ujjait, azokat sem látja.

– Mind nézhetem – dünnyögte.

– Mányinak rossz a szeme...

– Az enyim még rosszabb.

Farkasné felingerült:

– Ne mind keresse a kibúvót! Mondja meg tisztán, ha nem akar menni!

Az öreg is fölemelte a hangját:

– Nem azt mondom, hogy nem akarok menni. Csak hogy az én szemeim rosszabbak a Mányiénál. Én többet láttam velük, mint az a gömböc! Többet, mint az egész falu együttvéve!

Farkasné ismét prünnyögni kezdett, s mondta hozzá a szöveget fáradt hangon, de támadólag:

– Mintha keed nem is szeretné azt a legénykét... Hát nem keed az apója neki? Keednek kellett volna megtiltani, hogy útra keredjék. Úgy ment el itt-honról azzal a szegény Simionnal, ahogy a füst elszáll a kéményből... Szegény édesapja, ha feltámadna! Ha kinyitná a szemit!

Az öreg legszívesebben fejébe nyomta volna a kucsmáját, csak hogy a halotról ne kelljen hallania, mert azt nem bírta elviselni. S még hogy egy porladozó holttest kinyissa a szemét! Ördögöt! Látott ő elég halottat életében... Inkább megszólalt:

– Én olyant nem mondtam, hogy nem szeretem. De hogy elmenjek a doktorékhoz? Nem is ismerem őket. S hiába is mennék, nem látok jól, tudhatod. S amiért rosszak a szemeim, attól még szerethetem azt a gyermeket! – zsörtölt.

De azért fölcihelődött.

Kezét összekulcsolta a háta mögött, s hosszasan bámult ki a tenyéri ablakon. Mintha megrepedt volna az ég szennyes dunyhája: egész nap szórta a havat a földre. A fehér takaró egyre vastagodott, szinte bokáig ért már a hó. Néha egy-egy szán csúszott tova, s a lovak erősen rázták a csengőket. Aztán a csilingelés fokozatosan elhalt, ahogy a lovak távolodtak a háztól.

A nagy fehér szüzesség világa erősen csábította Imre bát. Alkonyodott.

Fájós derekát próbálgatta, nyújtózott, kihúzta magát, az ágyhoz lépett, s báránybőr fővegét kereste. Mikor a kucsma már magasan tornyosodott a fején – mintha megbánta volna előbbi szándékát – hirtelen visszaült a kályha mellé, a három lábú kisszékre. Hol a jobb, hol a bal lábát nyújtogatta maga elé, váltogatva, s vizsgálta a csizmája orrát.

Percek múltak. Nanyó még mindig szipogott.

Később a vénember az ujjasát ráncigálta magára, s kijelentette:

– Na, mégis kinézek egy kicsit a falu közé...

Az öregasszony némileg vigasztalódva hagyakozott:

– De oda ne üljön sokáig, hallja-é! Hamar jöjjön. Mondja, hogy a képet akarja látni az újságban, amit Mányi nének mutatott a naccsága... De nehogy vétsen az illendőség ellen, hallja-é.

Imre bá indulatosan rándított egyet a vállán:

– Vagy a fene! Majd meglátom!

– Hát mégse akar menni? – remegett meg sírósan a vénasszony száraz ajka.

– Nem azt mondtam, hogy nem akarok. Hanem hogy majd meglátom!

Morfondírozott, bár az ő lelkében is úgy kavargott a türelmetlenség, hogy alig győzte szedni a lábát. Ahogy kilépett az ajtón, hátra sem nézett: egyszerre kitakarodott a testéből mindenféle hülés.

Magában elismerte: a felesége szemrehányásainak van némi igazsága. Biza, hogy jobb lett volna azt a legényt visszatartani, s nem engedni ki a nagyvilág-

ba, szolgálni, ki tudja merre? Amióta Anti utoljára csukta be maga mögött az ajtót azon az őszi végi sötét éjszakán, az sincs, aki egy őr fát behozzon s megrakja a szunyókáló tüzet. Árva, kihalt lett a ház. De hát mit tehettek volna az Anti elhatározása ellen? Minden vele egybéli szegénysorú legény azon iparkodik, hogy valahol helyet szerezzen magának, s legalább egy rend ruhát, egy váltó fehérneműt meg egy pár lábbelit akasszon a jövő esztendőre. Falun eláradt a szegénység, ember, állat fulladozik benne. Még sóra vagy fotogénre se jut; a pénz elrejtőzik a keresgélők elől, bekucorodik a kocsmáros erszényébe, s onnan nevetgél vissza a szegényemberre. Úgy hírlík, a szászok közt vannak még jó gazdák, akik ma is járják a vásárokat a szépen kihizlalt tulkokkal, oda iparkodik tehát a fiatalság, hogy szolgálati helyet keressen magának...

Hanem az teljességgel megmagyarázhatatlan volt Imre bá előtt is, hogy Anti bár egy sort sem írt nekik, amióta elment. Igaz, nem olyan egyszerű dolog egy levelet megírni. Hátha még papirosa sincsen hozzá? S ha van papirosa, akkor nincs tintája. Vagy talán még helyet sem talált magának, s éjszakánként valahol egy-egy pajtahiján húzódik meg a szénában?...

Szerencsére a töprengés sem tart, míg a világ. Elmékedéseibe süppedve észre sem vette, hogy máris az új doktor kapujához érkezett. A kaput frissen ácsolták, még érzett rajta a jó deszkaszag.

Új volt a szolgálo is, nem idevalósi, az új doktor úgy hozta magával. A leány a lépések zajára idegen kék szemével kilesett a konyhaajtón, s gyanakodva szemlélgette Imre bá havas csizmáját. Mire az öreg zavarba jött, nagy hirtelen lekapta fejről a kucsmát, s azzal veregette le a tapadó havat a lábbeliről.

A leány komoly orcával hallgatta végig a vénember mondókáját, s csak annyit értett, hogy valamiféle újság felől tudakozódik, amelyikben egy nyomaveszett legény arcmása látható.

Azzal eltűnt, s becsukta maga után az ajtót.

Az öreg meg állt és várt, és nézdelődött a küszöb előtt...

A leány valószínűleg túvé tette a házat, mert sokáig tartott, míg újra megnyílt az ajtó. Ez alkalommal azonban maga a naccsága kukucskált ki fehér fogsort mutogatva, s kedvesen tudakolta:

– Miféle újság kellene magának, bácsika?

Az orvosné emlékezett, hogy tényleg nézegettek valamit azzal a kövér asszonnyal. Keresték hát az újságot. Kutatott mindenki a házban, még az orvos is, aki az íróasztal fiókjait húzogatta, s holmi iratok közt kotorászott.

Az újságnak azonban nyoma veszett...

Imre bá viszont azt képzelte, hogy eddig már el is felejtkeztek róla. Az asszony, mialatt hosszú pongyolájában egyik szobából a másikba libbent, egyre magyarázta:

– Tudom már. Arról a fiatalemberről van szó, aki nyomtalanul eltűnt. De hát miért érdekli ez az öreget?

Imre bá várt türelmesen, s hosszasan eltűnődött a hóba süppedő nyomdekon, mely a kerítésekkel körülvárt udvar túlsó felében a rácsos ajtajú kerekeskúthoz vezetett. Kissé félrekapott hókucsma fehérlett a kút tetején.

A doktorné részvétől ellágyult hangon vigasztalva szólt ki :

– Ha megkerül, majd odaadjuk, bácsika lelkem. Gondom lesz rá, legyen nyugodt. Bár jobban megnéztük volna! Talán maga ismerte azt a fiatalembert? Szent isten, ha tudom! Rémlik valami, de bizony nem tartottam számon. Talán ismerőse volt magának?...

Bevégeztetett. Újság nincs. A kép eltűnt a semmibe.

Lógó orral, dolgavégezetlen baktatott hazafelé az öreg, mint aki rossz hírt melenget a keblében. Folyton a csizmáját nézegette. Határozott körvonalakkal toppant képzeletébe a legény figurája, s meg is ragadt, nem tágított. Imre bá a pilláit is hiába bocsátotta le hessegetőnek, az unokája nem mozdult a szeme elől. Már-már annyira közelinek tűnt az alakja,

hogy szinte kitért előle az utcán. Látta a mozdulatait is, éppen olyan a mozgása, mint az övé – még a jobb vállát is felhúzza kissé, akárcsak ő. S nicsak, a cigarettát is épp olyan hetyke mozdulattal s fél szemével hunyorítva veti szája egyik sarkából a másikba, mint ő tette volt, mielőtt még nem kapott rá a pipára...

Jaj, csak nehogy most egy nótára gyűjtsen az a legény, mert őt menten földhöz csapja a szívét tépedeső bánat!

Szédült.

Lassan keringtek szeme előtt a házak.

Nem lett volna szabad elengedni, ki az idegen világba, hiszen ráért volna még az a legényke szolgálatba állni...

3

A kétség nyomasztó ködbe vonta a napokat. Sűrű, mindenre fojtóan ránehezedő szürke ködbe...

Pedig odakint kitisztult az idő...

A fák zúzmaraköntöst öltöttek, s a telefondrótokon is fehér selyemburokká fonódtak össze a finom kristályok.

A hóba temetkezett falun a közalgó karácsony lenyűgöző, de ugyanakkor nyugtalanító békessége érzett.

Hanem a gonosz ördög, az mit sem törődött karácsony szent ünnepével, ott ropta a táncát szegény Farkas Imre báéknál. Akkor is, ha árva szó sem esett a két öreg között... Jártá és járatta a bolondját...

A levél tegnap érkezett, s az is mintha magának az ördögnek a fondorlata lett volna. Mert úgy látszik, már ő rendezgeti-igazgatja az élet menetét a vén Farkaséknál.

Imre bá sűrűbb füstöket eregetett a pipájából, mint máskor, a csutorát meg olyan elszántan szorította megfeketült maradék fogai közé, hogy az valósággal recsegett. Végtagjaiban a fájdalom, a sokféle nyilallás nem akart enyhülni, inkább mintha fokozódott volna. De ez alkalommal hallgatott róla, nem nyegődözött,

nem panaszkodott. Elszánt, borús konokság ült az arcán, merev szemekkel lesett ki kuszált szemöldöke alól.

Nanyó olykor, talán csak hogy szívébe döfjön a csendnek, köhintett:

– Toroktépő füstje vagyon a keed pipájának...

Az ilyen mondókára nem szokás felelni...

Tény, hogy ősszel, mikor a dohányt papusálták a szomszédban, Imre bá rosszul válogatta ki a téli füstölhívót. Mind a sárgáját kereste, s ki gondolta volna, hogy ez legyen belőle? Akár az éles kés, szinte hasogatja a mellet...

Közöttük állt valaki, s azt nézték lopva, azt figyelték. Az unokájuk! A képzelgések. A rossz gondolatok. Üres volt a ház, csak ők ketten pihogtek a mozdulatlan csöndben, ám mégis ott állt közöttük az a felejtethetlen harmadik...

Ha kedvük szerint elengedhették volna a szót, csak arról a harmadikról, reggeltől estig csak róla beszélnének, de a szívükre nehezedő súlyt s az életüket nyomasztó árnyékot akkor sem űzhetnék el... Anti-val volt tele minden pillanatuk...

Kerülgették a témát.

Egyikük fenemód működtette a pipáját, a másik köhécselt.

Az öregasszony – ki tudja hányadszor már – újrakezdte a keresgélést. Kihúzta a fiókat, széttúrt benne mindent, fölhányta a sarkokat. S a szorítás a szíven mind kínosabb és fájóbb lett. Hova tűnt az a levél, amelyet végül is el kéne vinni valakihez, akinek jó a szeme, s olvasni tud!

Ami azt illeti, a betűvetést annak idején Imre bá is megtanulta, s még az öregasszony is eligazodott a leírt sorok közt, különösen ha nyomtatva voltak, de hát megromlott a látásuk, most meg úgy élnek, mint a vakok.

A vénember elfordította a fejét, amikor a felesége a fióknak esett. Nem akarta látni. Inkább kinézett az ablakon.

...Úgy történt, hogy tegnap, amikor betoppant a postás, a vénasszonynak tátva maradt a szája, és hitetlenkedve függesztette szemét a nagy pléltáskára: nem fordult még elő, hogy levelet hozzanak nekik.

Szegényembernek ki is írogatna? De aztán észbekapott, s fölsillant a tekintete, mint a napsugár:

– Anti írt! – S a keze rettentően reszketett, amint félve és gyámoltalanul átvette a borítékot.

Magához tért Imre bá is. Kikapta felesége kezéből az írást, s körbetotyogott a házban, mintha felpillant örömének keresne ülőhelyet.

– Anti-e?

– Ő hát!

– Nem hihetem! – töprengett a vénember.

– Hát ki más?

– Akkor az a kép nem is volt igaz! – vágta ki Imre bá.

Ó, hogy ez az ő embere mindig meglesi azt a szót, amely szétfújja a szív repeső boldogságát, akár a harmatot! Most meg azzal a képpel hozakodik elő, holott azt ő már el is temette magában...

– Pedig más nem írhatta, csakis Anti – lohadt le a vénasszony lelkesedése.

– S még hogy a doktorékhöz is béállítottam... A te eszed szerint...

Erről nanyó nem szívesen beszélt, inkább a magát hajtogatta:

– De ki olvassa el? Jaj, azokat a gyönyörű szép betűket! Ki mondja meg nekünk, hogy mi van azokban a drága sorokban?!

Imre bá a levélhordó megjelenésére elfeledkezett a pipáról, most meg már hiába szippantgatta, nem akart füstöt vetni.

– Hát ki? – tanakodott ő is.

– El kéne vinni a paphoz – mondta az asszony.

– Éppeg a paphoz?

– Hát. Éppeg hozzá!

– Más is tud olvasni – forgatta kezében Imre bá a kék borítékot.

– Más? Az annyi lenne, mintha a falu szájára adnók a legény sorait.

- Az is igaz, látod-é...
- Azt mondom, egyenest a paphoz kell vinni.
- Igaz, tán nem prédikálná ki.
- Nem hát, azért mondom...
- De ki vigye el?
- Hát ki? Keed a férfi.

Imre bá addig s addig forgatta kezében a borítékot, nézegette előbb az első oldalát, aztán a fonákját, hogy egyszer csak fölfedezett rajta valami furcsaságot.

Nyilván az ördög súgott valamit a fülébe:

- Várj csak. Baj van – mondta.
- Na?
- Úgy nézem, ez tintával íródott.

Nanyó lábujjhegyre emelkedett, úgy leste a címzés betűit, mert Imre bá magasan tartotta az írást.

- Tintával? Hát aztán? Anti iskolát járt.
- De honnét van neki tintája? Meg pennája?

Tényleg, honnét? – tűnődött el a rejtély fölött az öregasszony is. De csak úgy futtában, mert közben rendületlenül hajtogatta a magáét:

– Osztán arra is kérd meg a tiszteletes urat, hogy válaszoljon, a mi nevünkben. Jól vagyunk. Az egészségünk is jól szolgál. De ő vigyázzon ám magára, nehogy az újságba kerüljön!

Imre bá fölingerült ezen a nagyfokú értetlenségen:

– Jó, jó! De nem látod, hogy a levelet tintával írták?

- Látom. Hogyne látnám.
- Tintával csak az urak írnak!

Nanyó elbámulva szögezte szemét egy pontra.

- Az urak?
- Hát! Anti, ha írna, ceruzával írna!

Ezen ismét hosszasan mélázott, s közben morzsolgatta ujjai közt az ajkát.

– Csak azért mondom, hogy rossz is lehet abban a levélben...

Az asszony arcát máris megkönyékezte a bánat:

– Azt mondog, hogy rossz van benne? – rebegette elerőtlenedve.

– Nem azt mondom, hogy rossz van benne. Mit

tudom én, mi áll benne? De lehet rossz is. S éppeg Antiról. Miért írták tintával?

Ej, mert ez az ő embere mindig okosabb másoknál...

Farkas Imréné orcáján fonnyadozott az öröm, s keblét keserves nagy sóhajtás dagasztotta. Hosszú percekig állott tétován. Testét fokozatosan olyan forróság öntötte el, mintha párolgó vízbe mártották volna...

Hetek óta gyűjtögette a lisztet, s rejtegette az ura elől, hogy karácsonyra kalácsot süssön. Ha Imre bá tudná, hogy még kölcsön is kért egy kilónyi finom őrltet az egyik szomszédból...

De hát ő úgy képzelte, hogy a karácsony olyan ünnep, amikor mindenképp muszáj kalácsot sütni. A tésztát már meg is dagasztotta, s átvitte a szomszédba sülni, mivelhogy nekik nincsen kemencéjük.

De minek nekik az illatos édes kalács, ha ilyen gyászos levéllel köszöntött rájuk az ünnep? Ha nincsen itthon Anti...

Most esztendeje, amikor a legényke egyik legjobb cimborájával hazaállított a másodnapi táncból, kalácsot ettek, meg bort is ittak...

Nanyó szemét megfényesítette az emlékezés: szinte érezte az ünnepi kalács finom illatát. Milyen jó is, hogy akkor sikerült kalácsról gondoskodnia, s Anti elhívhatta falatozni a legjobb barátját! Milyen szépen eldalolgotott iszogatós közben az a két emberkakóca! Mert tud ám énekelgetni a legény, máris olyan szép hangja van, hogy ha nekiveselkedne az éjszakai utcán, a leányok mind az ablak mögé osonának! De hát ahhoz még túlságosan fiatal...

Elérzékenyült, s hogy kibuggyanó könnyeit elrejtse, megfordult, s az ajtó felé indult.

– Végy valamit magadra, te! Az isten a dolgodat! – hallotta az ura hangját maga után röppenni. – Azért mind köhécselsz, mert csak futsz az eszed után. S még azt mondod, hogy a pipa füstje fojtogat!

Nem vetett ügyet a figyelmeztetésre. Nagy bánat-

tal a szívében kiment a házból, ki a nagy tálbe, a csikorgó hidegbe...

Imre bá pedig lassú, széles köröket rajzolgató karlendítéssel hessegette el feje körül a pipafüstöt. Most, hogy magára maradt, tüzetesebben kezdte vizsgálgatni a levelet. Hiába, akárhogy is nézi, tintával vagyon az írva! Nem Anti küldte, most már bizonyos. Egészen bizonyos!

Nehéz lélegzése betöltötte a házat. Mit tehetne ő, gyarló ember, a végzet ellen? Ki tudja, a sorsnak milyen súlyos csapása rejtőzik e leragasztott borítékban? Vagy talán az újságbeli képnek lenne igaza? Hátha meghalt. A szerencsétlenség váratlanul szakad a gyanútlan emberre. Az is lehet, hogy nyomtalanul eltűnt. Mennyi mindent összefecsegnek az újságok, semmi sem marad titokban előttük...

Őrölte szívét a szörnyű bizonytalanság, körülötte settenkedett a gonosz sejtés, s nem tágított a nyomából. Menekülni szeretett volna, de lábait béklyóba kötötte az ördög, s hiába forgott maga körül: gondolataitól el nem szaladhatott.

Forgatta a borítékot, megtapogatta a benne rejtőző írás szélét, s szinte végzetszerű szerencsének vélte, hogy rossz szemei miatt nem tudja elolvasni. Aztán egy hirtelen mozdulattal, nehogy meggondolhassa, mit cselekszik, harcba szállt a leselkedő végzettel: széttépte a levelet, és behajította a tűzbe...

Egyetlen rövid pillanatig mintha fellélegzett volna: úgy érezte, a kékessárgán ugrádozó lángoknak emésztő hatásuk van a szenvedés, a sors, a végzet fölött...

De csak egy pillanatig...

Mert a gyötrellem azóta is ott kapar a szívekben...

A vénasszony újra meg újra nekiesik a fiókoknak, huzigálja, tologatja egyiket a másik után, kotor bennük, turkál nyugtalanul, lázasan. Fölforgatja a párnákat is: hátha oda tette valamelyikük azt a levelet, s közben elfelejtkezett róla. Keresgélésével feldúlja az egész házat, olyan nagy már a rendetlenség, hogy Imre bá legszívesebben megfutamodna. Egy percnyi békesség sincs a két öreg között. Az

utóbbi évek csöndes szótlansága parázs veszekedésekké mérgesedett s szüntelenül lobog öreg szívükben az indulat. Imre bá a rendetlenségért szidja a feleségét, az asszony pedig makacsul, támadó követeléssel kéri számon a levelet. Vén bugyutának s agyalágyultnak titulálja az urát, miközben ajka alig észrevehető mozdulataival érthetetlen szavakat rebeg. Talán imát mormol a fogai közt, talán az istent hívja segítségül, hogy űzze el szívéből az ördögöt, életének könyörtelen megrontóját...

Marosvásárhely, 1937